

**MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI**

Warszawa, 9 września 2017 r.

DZP-VII-052-9/17

BM-I-052-1012/1713

170912 - 00451

SEKRETARIAT
Biura Prac SenackichWpłynęło dn. 13.09.17
nr. 4819 podpis. [signature]**Pan****Mateusz Morawiecki****Minister****Rozwoju i Finansów***Wznowy Pani Premiero,*

W załączeniu uprzejmie przekazuję według właściwości złożone wspólnie oświadczenie senatorów Pana Antoniego Szymańskiego i Pana Rafała Ślusarza podczas 46. Posiedzenia Senatu RP w dniu 27 lipca 2017 r. w zakresie dotyczącym zwolnień opłat za czynności adwokatów i radców prawnych od opodatkowania podatkiem od towarów i usług, które to kwestie pozostają w kompetencji ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Załącznik 1z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI*Marcin Warchol*
PODSEKRETARZ STANU**Do wiadomości:**Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu RP

MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, 9 września 2017 r.

DZP-VII-052-9/17

BM-I-052-1012/17/2
170912 - 00427

Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu RP

W odpowiedzi na wspólne oświadczenie złożone przez senatorów Pana Antoniego Szymańskiego i Rafała Ślusarza podczas 46. Posiedzenia Senatu RP w dniu 27 lipca 2017 r. w zakresie właściwości Ministra Sprawiedliwości uprzejmie przedstawiam, co następuje:

W pierwszej kolejności pragnę wyjaśnić, że kwestie zwolnień opłat za czynności adwokatów i radców prawnych od opodatkowania podatkiem od towarów i usług, pozostają w kompetencji ministra właściwego do spraw finansów publicznych. Stąd zapytanie Panów senatorów Antoniego Szymańskiego i Pana Rafała Ślusarza w tej części zostało przekazane Ministrowi Rozwoju i Finansów, jako właściwemu do udzielenia odpowiedzi.

Odnosząc się natomiast do problematyki nieodpłatnej pomocy prawnej podkreślić trzeba, że ostatecznie krąg beneficjentów został ukształtowany w toku prac parlamentarnych w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. poz. 1255) w ten sposób, że do otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej na zasadach w niej określonych są uprawnione:

- 1) osoby fizyczne, którym w okresie roku poprzedzającego zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy o pomocy społecznej,
- 2) osoby, które nie ukończyły 26 roku życia,
- 3) osoby, które ukończyły 65 lat,
- 4) osoby, które posiadają ważną Kartę Dużej Rodziny,
- 5) osoby, które posiadają status kombatantha,
- 6) osoby, które posiadają status weterana,
- 7) osoby, które w wyniku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej znalazły się w sytuacji zagrożenia lub poniosły straty.

Ponadto ustawa z dnia 24 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U., poz. 1860) wprowadziła od dnia 1 stycznia 2017 r. nową kategorię osób uprawnionych - kobiety w ciąży. Według szacunków dokonanych w Ocenie Skutków Regulacji ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, katalog osób uprawnionych do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej rozszerzył się o około 560 tysięcy osób.

Dotychczasowe szacunki dokonane przez Ministerstwo Sprawiedliwości wykazują, iż do skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej uprawnionych jest łącznie ponad 21.000.000 osób. Zaznaczyć przy tym należy, iż jest to liczba osób uprawnionych z poszczególnych grup beneficjentów, nieuwzględniająca jednakże sytuacji, w której ta sama osoba będzie mogła uzyskać pomoc na podstawie więcej niż jednej z ustawowych przesłanek.

Należy przy tym podkreślić, że ustawa zakresem regulacji, wbrew twierdzeniom Panów senatorów, obejmuje osoby rozpoczynające prowadzenie działalności gospodarczej, które o ile spełniają co najmniej jedną z wyżej przytoczonych przesłanek, mogą tego rodzaju pomoc uzyskać. Wynika to z art. 3 ust. 2 pkt 3 omawianej ustawy, które stanowi, że nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności. W roku 2016 pomoc w tej kategorii spraw została udzielona 1,16 % ogółu osób, które zgłosiły się do punktów nieodpłatnej pomocy prawnej.

Pragnę jednocześnie przedstawić, że w ramach wynikającego z art. 16 ust. 1 ustawy, obowiązku oceny wykonywania działań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej Ministerstwo Sprawiedliwości poddało kompleksowej analizie wszystkie uzyskane w tym zakresie dane. Ze złożonych w trybie art. 12 ustawy sprawozdań o wykonaniu zadania wynika, że w 2016 r. nieodpłatnej pomocy prawnej udzielono 398.628 osobom, z tego w punktach prowadzonych

przez adwokatów i radców prawnych – 252.566, a w punktach powierzonych organizacjom pozarządowym – 146.062. Średni koszt związany z obsługą jednej osoby wyniósł 236,27 zł. brutto, przy czym w punktach prowadzonych przez adwokatów lub radców prawnych wyniósł 215,82 zł. brutto, a w punktach powierzonych organizacjom pozarządowym wyniósł 271,64 zł. brutto.

Osobom, które skorzystały z nieodpłatnej pomocy prawnej, udzielono 464.557 porad prawnych, z tego 295.156 w punktach prowadzonych przez adwokatów lub radców prawnych i 169.401 w punktach prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Średni koszt jednej porady wyniósł 202,74 zł. brutto, przy czym w punktach prowadzonych przez adwokatów lub radców prawnych wyniósł 184,67 zł. brutto, a w punktach powierzonych do prowadzenia przez organizacje pozarządowej 234,21 zł. brutto.

W tym miejscu pragnę jednocześnie wyjaśnić, że prawidłowe funkcjonowanie regulacji dotyczących nieodpłatnej pomocy prawnej podlega badaniu przez Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie wyżej wymienionego art. 16 ust. 1 ustawy, który zobowiązuje Ministra Sprawiedliwości do corocznej oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej, w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego. Podstawę tych ocen mają stanowić dane zbierane w oparciu o karty nieodpłatnej pomocy prawnej i przekazywane przez starostów w informacji zbiorczej o wykonaniu zadania.

W wykonaniu wyżej przedstawionych regulacji Minister Sprawiedliwości dokonał oceny funkcjonowania nieodpłatnej pomocy prawnej w 2016 r. Oceny dokonano w oparciu o przekazane przez powiaty kompleksowe dane i została ona przedstawiona Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Analiza danych obrazujących funkcjonowanie nieodpłatnej pomocy prawnej w 2016 r., wskazuje, że zachodzi potrzeba nowelizacji ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej.

Należy w tym kontekście zwrócić uwagę, że odpowiadając w imieniu Ministra Sprawiedliwości na pytania w sprawach bieżących podczas 36 posiedzenia Sejmu RP w dniu 23 lutego 2017 r. przedstawiłem planowane kierunki zmian.

W związku z powyższym Ministerstwo Sprawiedliwości prowadziło analizy pod kątem zmian omawianej ustawy w kierunku :

- 1) poszerzenia katalogu beneficjentów nieodpłatnej pomocy,

2) rozszerzenia zakresu możliwej do uzyskania pomocy poprzez wprowadzenie nowych usług, które mogą być świadczone w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej - mediacji, jak również poradnictwa obywatelskiego,

3) wprowadzenia usprawnień w sferze organizacyjnej, które by polegały m.in. na wprowadzeniu listy organizacji pozarządowych, które mogłyby ubiegać się o udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej; lista taka prowadzona byłaby przez właściwego wojewodę, który kierując się określonymi w ustawie kryteriami wpisywałby daną organizację na listę, bądź ją z tej listy skreślał.

Powyższe kwestie stały się przedmiotem prac nad nowelizacją ustawy podjętych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wspólnie z Kancelarią Prezydenta RP oraz Instytutem Wymiaru Sprawiedliwości. Wypracowany w tym trybie projekt nowelizacji został skierowany przez Prezydenta RP w dniu 2 sierpnia 2017 r. do Sejmu RP.

W projekcie tym zaproponowano rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej o osoby:

1) których dochód członka rodziny, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, osiągnięty w okresie ostatnich 3 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, nie przekroczył kwoty 2000 zł, a w przypadku osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe – kwoty 3000 zł;

2) które uzyskały decyzje o przyznaniu świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;

3) bezrobotne;

4) niepełnosprawne;

5) które w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego były objęte pomocą na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, a potrzebę uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z uwagi na trudną sytuację życiową osoby uprawnionej potwierdził kierownik jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, pracownik socjalny lub asystent rodziny;

6) które są objęte pomocą na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;

7) które są objęte kuratelą, a potrzebę uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego potwierdził kurator sądowy;

8) które zamieszkują w lokalu, który wchodził w skład publicznego zasobu mieszkaniowego i:

a) które otrzymały wypowiedzenie stosunku prawnego odpłatnego używania lokalu mieszkalnego na podstawie art. 11 ust. 2 pkt 2 lub ust. 5 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, lub

b) wobec których zostało wytoczone powództwo o nakazanie przez sąd opróżnienia lokalu;

9) które uzyskały wizę repatriacyjną wydaną na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji w okresie 5 lat od nabycia obywatelstwa polskiego;

10) które są obywatelami polskimi, powróciły i przebywają z zamiarem stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a w ciągu 5 lat kalendarzowych bezpośrednio przed powrotem, nieprzerwanie zamieszkiwały poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; osoby takie są uprawniona do korzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w okresie 12 miesięcy od dnia powrotu;

11) które pełnią funkcję rodziny zastępczej lub prowadzą rodzinny dom dziecka.

Ponadto zmiany zawarte w projekcie ustawy wniesionej do Sejmu przez Prezydenta RP mają na celu rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o nowe usługi – mediacji oraz poradnictwo obywatelskie, usprawnienie regulacji ustawy dotyczących wyłaniania organizacji pozarządowych świadczących nieodpłatną pomoc prawną, m.in. poprzez wprowadzenie list organizacji uprawnionych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, a także ograniczenie wyłączeń przedmiotowych z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej.

Odnosząc się zaś do kwestii związanych ze świadczeniem pomocy prawnej z urzędu na etapie postępowań sądowych uprzejmie informuję, że regulacje prawne odnoszące się do pomocy prawnej udzielanej z urzędu przedstawiają się następująco.

Wyznaczanie obrońcy z urzędu jest uregulowane w art. 81a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, z późn. zm.) i rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu (Dz. U. z 2017 r. poz. 53).

Jak wynika z art. 81a § 1 kpk, obrońca z urzędu wyznaczany jest z listy obrońców, natomiast zgodnie z upoważnieniem zawartym w § 4 pkt 1 cyt. przepisu, sposób zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu, określił Minister Sprawiedliwości w cyt. wyżej rozporządzeniu.

Zgodnie z § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia obrońcę z urzędu wyznacza się z listy obrońców, która jest ustalana przez prezesa sądu na podstawie wykazów, o których mowa w § 2 i § 3, przedstawianych przez okręgową radę adwokacką i radę okręgowej izby radców prawnych prezesowi sądu rejonowego, sądu okręgowego i sądu apelacyjnego, których obszar właściwości obejmuje zasięg terytorialny danej izby.

Organy samorządowe przekazują po dwa wykazy, przy czym pierwszy z nich wskazuje osoby deklarujące gotowość udzielania oskarżonym pomocy prawnej z urzędu, a drugi - wykaz pozostałych osób uprawnionych do obrony w postępowaniu karnym.

Zgodnie z § 6 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia, prezes właściwego sądu ustala na podstawie przedstawionych wykazów ułożoną w porządku alfabetycznym według nazwisk listę obrońców składającą się z części A, która obejmuje adwokatów i radców prawnych deklarujących gotowość udzielania oskarżonym pomocy prawnej z urzędu (pkt 1) i z części B, która obejmuje pozostałych adwokatów i radców prawnych uprawnionych do obrony w postępowaniu karnym.

Obrońcy z urzędu co do zasady są wyznaczani spośród osób deklarujących gotowość udzielania oskarżonym pomocy prawnej z urzędu, a dopiero w razie braku możliwości wyznaczenia obrońcy z urzędu spośród osób figurujących w wykazie A listy obrońców – spośród pozostałej grupy.

Należy zaznaczyć również, że w myśl przepisu art. 8 ust. 6 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 233, z późn. zm.) pomoc prawna polegająca na występowaniu przez radcę prawnego w charakterze obrońcy w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe może być świadczona w ramach wykonywania przez niego zawodu na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce, pod warunkiem że radca prawny nie pozostaje w stosunku pracy. Nie dotyczy to pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych.

Kwestie udzielania pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu cywilnym, w tym wyznaczania pełnomocników z urzędu, regulują przepisy art. 117 – 124 kodeksu postępowania cywilnego.

Przepis art. 117³ § 1 kpc stanowi, że o wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych.

W konsekwencji wyznaczenie adwokata do świadczenia pomocy prawnej z urzędu odbywa się w ramach izby adwokackiej, do której jest on przypisany, odpowiadającej okręgowi sądu rejonowego.

Ustawa o radcach prawnych analogicznych regulacji nie zawiera, jednakże kwestie te są uregulowane w aktach wewnętrznych samorządu radców prawnych, a to Regulaminie postępowania rad okręgowych izb radców prawnych przy wyznaczaniu radców prawnych do prowadzenia spraw z urzędu w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, stanowiącym załącznik do uchwały Nr 152/VII/2010 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 15 października 2010 r. w sprawie wyznaczania radców prawnych do prowadzenia spraw z urzędu (tekst jednolity opublikowany uchwałą Nr 185/IX/2015 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 24 września 2015 r.). Przytoczona uchwała została podjęta na podstawie norm kompetencyjnych, zawartych w art. 60 ustawy o radcach prawnych.

Z § 1 Regulaminu wynika, że organem właściwym do wyznaczenia radcy prawnego do prowadzenia sprawy z urzędu w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego jest rada okręgowej izby radców prawnych, która działa w okręgu sądu doręczającego radzie prawomocne postanowienie o ustanowieniu dla strony radcy prawnego jako pełnomocnika z urzędu. Z § 2 ust. 1 Regulaminu wynika natomiast, że dziekan tej rady wyznacza radcę prawnego zamieszkałego w okręgu sądu, o którym mowa w cyt. § 1.

Opisane regulacje wewnętrzne są spójne z ustawowymi przepisami dotyczącymi wyznaczania adwokatów z urzędu.

Powyższe wskazuje na podstawową rolę organów samorządu zawodowego w imiennym wskazywaniu lub wyznaczaniu adwokatów i radców prawnych do prowadzenia spraw z urzędu.

Jednocześnie należy wziąć pod uwagę, że pozostawienie w istocie samorządom zawodowym adwokatów i radców prawnych dyskrecjonalnego prawa wyboru swoich członków do wypełniania funkcji udzielania pomocy prawnej z urzędu mieści się w ramach wykonywania kompetencji wynikających z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP.

Ustawa - Prawo o adwokaturze w art. 4 ust. 1 określa, iż zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz

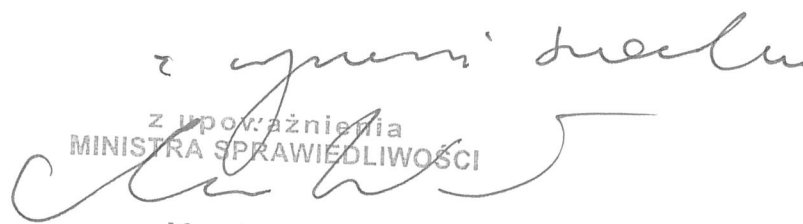

występowaniu przed sądami i urzędami. Z kolei zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy. Swoboda wykonywania obu zawodów doznaje ograniczeń ze względu na konieczność zapewnienia ochrony interesu publicznego, przede wszystkim w sferze wymagań kwalifikacyjnych i etycznych oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale także z uwagi na konieczność zagwarantowania sprawnej realizacji zadania państwa w sferze nieodpłatnej pomocy prawnej dla uprawnionych.

Obecnie nie ma podstaw do negatywnej oceny sposobu wykonywania tego zadania przez samorządy zawodowe adwokatów i radców prawnych.

Należy przy tym zauważyć, że w ramach obowiązujących uregulowań istnieje możliwość bądź to wpisania się na samorządową listę adwokatów niewykonyjących zawodu, bądź to w przypadku radców prawnych – zawiadomienia o niewykonywaniu zawodu, co powoduje niewyznaczanie adwokata lub radcy prawnego do świadczenia pomocy prawnej z urzędu.

Dziękując Panom Senatorom za zainteresowanie problematyką świadczenia pomocy prawnej przez przedstawicieli zawodów prawniczych pragnę zapewnić, że kwestie z tym związane podlegają ustawicznym analizom prowadzonym w Ministerstwie Sprawiedliwości celem ewentualnego podjęcia stosownych działań.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Marcin Warchol
PODSEKRETARZ STANU